

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента кафедри міжнародних економічних

відносин **Корнелюк Ольги Антонівни**

на дисертаційну роботу **Горбач Вікторії Віталіївни**

«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дослідження

Сучасна світова спільнота перебуває перед масштабними викликами, зумовленими глобальними процесами зміни клімату, зростанням антропогенного навантаження на довкілля та поступовим виснаженням природних ресурсів. Відповіддю на ці проблеми стала концепція низьковуглецевого розвитку, яка передбачає поєднання економічного зростання з істотним зниженням обсягів викидів парникових газів, підвищенням рівня енергоефективності, активним розвитком відновлюваних джерел енергії та впровадженням інноваційних технологій. Низьковуглецева економіка стала не лише загальносвітовим трендом, але й одним з пріоритетних векторів національної економічної політики. Паризька кліматична угода, Європейський зелений курс та Цілі сталого розвитку ООН визначають стратегічні орієнтири для держав, які прагнуть інтегруватися у глобальні економічні процеси на засадах сталості та кліматичної нейтральності. Для України ці виклики набувають особливої актуальності, оскільки країна перебуває в умовах структурної трансформації економіки, відновлення після масштабних воєнних руйнувань та одночасної необхідності забезпечення енергетичної незалежності.

Особливої уваги заслуговує той факт, що Україна належить до найбільш енергоємних держав Європи: національна економіка споживає у кілька разів більше енергоресурсів на одиницю валового внутрішнього продукту, ніж провідні країни Європейського Союзу. Це зумовлює значні ризики залежності від імпорту викопного палива, підвищує вразливість економіки до зовнішніх енергетичних і фінансових шоків, поглиблює екологічні загрози. У цьому зв'язку формування організаційно-економічних засад низьковуглецевого розвитку слід розглядати як стратегічну передумову модернізації національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності та поступової інтеграції у європейський економічний простір.

У дисертаційному дослідженні Горбач В.В. підкреслюється, що низьковуглецева трансформація є не лише вимогою міжнародних зобов'язань, а й чинником соціально-економічного розвитку, оскільки вона стимулює інноваційне підприємництво, створює нові робочі місця у сфері «зелених»

технологій та екологічних індустрій, сприяє енергетичній безпеці держави та зменшенню залежності від імпортованих енергоносіїв, а також забезпечує підвищення якості життя населення за рахунок покращення екологічних умов, розвитку сталої інфраструктури та посилення соціальної відповідальності бізнесу. Таким чином, дисертаційна робота Горбач В.В. є своєчасною і відповідає світовим тенденціям декарбонізації і потребам економічної політики України. Вона закладає наукові основи для розробки ефективних інституційних, організаційних та економічних механізмів, що сприятимуть переходу країни до низьковуглецевої моделі розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами

Дисертація Горбач В.В. виконана у межах науково-дослідної діяльності Лабораторії проєктів та ініціатив Волинського національного університету імені Лесі Українки, зокрема, здобувачка брала участь у виконанні державних бюджетних тем «Розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції: зайнятість, освіта, доходи населення» (державний реєстраційний номер 0123U101558) та «Впровадження інклюзивних підходів до реінтеграції ветеранів, учасників бойових дій та їх сімей у цивільне суспільство й економіку України» (державний реєстраційний номер 0124U000566). Це підтверджує інтегрованість дослідження в наукову стратегію університету та орієнтацію на вирішення актуальних державних завдань у сфері сталого та низьковуглецевого розвитку.

Оцінка рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

У дисертаційному дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема монографічний, теоретичного аналізу, порівняльний, системний та історико-логічний – для розкриття концептуальних засад і аналізу еволюції низьковуглецевої економіки; економіко-статистичний, системно-структурний, групування та узагальнення – для діагностики стану та динаміки її розвитку; кореляційний, математико-статистичний, графічний, картографічний та ГІС-аналіз – для оцінки передумов і сучасних тенденцій розвитку низьковуглецевої економіки в Україні; методи моделювання, структурно-логічного та стратегічного аналізу – для обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-економічного забезпечення низьковуглецевого розвитку. Для обробки та візуалізації результатів застосовано сучасні комп'ютерні програми (Microsoft Office, QGIS). Це свідчить про ґрунтовне володіння здобувачем методологічним інструментарієм та здатність комплексно досліджувати складні соціально-економічні процеси.

Оцінка наукової новизни результатів дослідження

Наукова новизна дисертаційної роботи Горбач Вікторії Віталіївни полягає у поглибленні теоретичних засад, обґрунтуванні необхідності та розробці напрямів активізації й удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку низьковуглецевої економіки України.

Зокрема, у дисертації вперше розроблено комплексний методичний підхід до оцінювання рівня низьковуглецевого розвитку економіки на основі поєднання чотирьох етапів аналізу (діагностики передумов, дослідження тенденцій, інтегральної оцінки та регресійного моделювання) із побудовою агрегованого індексу, що включає економічну, соціальну та екологічну складові; проведено інтегральну оцінку розвитку низьковуглецевої економіки України, яка відрізняється поєднанням економічних індикаторів декарбонізації виробництва, соціальних показників участі домогосподарств і транспортного сектору та екологічних параметрів функціонування природних поглиначів і структури енергоспоживання; здійснено кількісну оцінку взаємозв'язку між складовими низьковуглецевого розвитку шляхом побудови моделі множинної лінійної регресії, що відображає вплив соціального, екологічного та економічного індексів на інтегральний показник розвитку та формує аналітичне підґрунтя для сценаріїв декарбонізації.

Удосконалено концепцію розвитку низьковуглецевої економіки як інтегрованої багаторівневої стратегічної системи, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності, структурну трансформацію енергетичного сектору та скорочення викидів парникових газів; наукове визначення організаційно-економічного механізму розвитку низьковуглецевої економіки як цілісної системи з визначеними цілями, суб'єктами, об'єктами, інституційною структурою та функціональними блоками; стратегічні пріоритети низьковуглецевого розвитку соціально-економічної системи України на основі просторового аналізу, кластеризації регіонів і врахування інституційного потенціалу та екосистемних характеристик.

Отримало подальший розвиток теоретичне обґрунтування низьковуглецевої економіки як самостійної теорії у системі сучасних екологоорієнтованих концепцій, із визначенням її керівних ідей, принципів та періодизацією становлення; комплексне дослідження передумов розвитку низьковуглецевої економіки в Україні з систематизацією нормативно-правових, інституційних, соціальних та екологічних чинників; аналіз соціальних, економічних та екологічних параметрів низьковуглецевої економіки у регіональному та галузевому розрізі, що забезпечив аналітичну основу для інтегральної оцінки рівня розвитку та формування кліматичної політики.

Таким чином, наукова новизна дисертаційної роботи Горбач В.В. проявляється у комплексному вирішенні важливої науково-практичної проблеми — розробці організаційно-економічних засад низьковуглецевого розвитку України, уточненні та удосконаленні концептуально-методичних положень, а також у створенні інструментів оцінювання та моделювання, підтверджених практичними результатами впровадження.

Результати дослідження, отримані в процесі виконання дисертації, підтверджено довідками про впровадження у практичну діяльність Головного

управління Держгеокадастру у Волинській області (№ 20-3-0.31-2768/2-25 від 09.07.2025 р), Волинського обласного центру з гідрометеорології (№ 993-1-897/993-07 від 21.07.2025 р), Відділу транспорту Луцької міської ради (№ 14-24/58/2025 від 29.07.2025 р), Приватного акціонерного товариства «СКФ Україна» (№ 07/2-26вих-25 від 15.07.2025 р), Громадської організації «Інститут транскордонних ініціатив» (№ 10/02 від 11.07.2025 р). Результати дослідження використовуються під час викладання освітніх компонентів та в процесі керівництва студентськими науково-дослідними роботами у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (довідка № 03-24/04/2005 від 07.07.2025 р), у навчальному процесі Волинського інституту імені В'ячеслава Липинського ПрАТ «ВНЗ «МУАП» (№ 02-11/371 від 26.06.2025 р) та закладів загальної середньої освіти: Луцького ліцею № 18 (№ 02-20/223 від 02.07.2025 р), Луцького ліцею № 2 (№ 01-17/124 від 03.07.2025 р), Луцької гімназії № 3 (№ 01-18/139 від 30.06.2025 р).

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність результатів дисертаційного дослідження Горбач В.В. підтверджується застосуванням сучасної методологічної бази, використанням системи загальнонаукових та спеціальних економічних методів, а також репрезентативністю статистичного матеріалу. Обґрунтованість наукових висновків та рекомендацій базується на достовірних даних Державної служби статистики України і бази даних Євростату, нормативно-правових актів України у сфері екологічної та кліматичної політики, енергетики та сталого розвитку стратегічних документів Європейського Союзу (Європейський зелений курс (European Green Deal), Кліматичний закон ЄС (Regulation EU 2021/1119), Механізм прикордонного вуглецевого коригування (СВАМ), План дій щодо циркулярної економіки), а також документів міжнародних організацій (ООН, Міжнародного енергетичного агентства, Світового банку, OECD).

Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації відзначаються високим ступенем достовірності та обґрунтованості, відповідають сучасним вимогам до наукових досліджень і мають значну прикладну цінність для подальшого розвитку організаційно-економічних засад низьковуглецевої економіки України.

Оцінка структури та змісту роботи, самостійності її виконання

Структура дисертаційної роботи Горбач В.В. є логічною, цілісною та повністю відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кожен структурний елемент має чітко окреслене призначення і відображає послідовність вирішення поставлених у дослідженні завдань.

Перший розділ присвячений теоретико-методичним засадам дослідження розвитку низьковуглецевої економіки. У ньому розкриваються теоретичні основи формування та розвитку низьковуглецевої економіки, обґрунтовуються концептуальні засади її забезпечення, а також систематизуються методичні підходи до діагностики стану та динаміки розвитку. Другий розділ містить діагностику стану та тенденцій розвитку низьковуглецевої економіки в Україні. Розглядаються інституційно-правові, соціально-економічні та екологічні передумови, здійснюється аналіз сучасного стану та ключових тенденцій, а також проводиться інтегральна оцінка розвитку низьковуглецевої економіки. Третій розділ зосереджений на удосконаленні організаційно-економічного забезпечення низьковуглецевого розвитку. У ньому обґрунтовуються організаційно-економічні заходи розвитку низьковуглецевої економіки за результатами регресійного моделювання, уточнюється механізм розвитку низьковуглецевої економіки та визначаються стратегічні пріоритети її формування з урахуванням міжнародних практик.

Дисертація є результатом особистих досліджень здобувачки. Це підтверджується характером викладення матеріалу, наявністю оригінальних авторських підходів до оцінювання низьковуглецевої економіки та розробки організаційно-економічного механізму її розвитку. Включення у роботу власних аналітичних розрахунків, авторських схем і моделей свідчить про високу ступінь наукової самостійності Горбач В.В.

Висновок про дотримання правил академічної доброчесності

У роботі коректно використано результати попередніх наукових досліджень, що підтверджується наявністю численних посилань на джерела, включених до списку використаної літератури. Авторка дотрималася вимог щодо цитування та посилання на наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, уникаючи проявів плагіату чи недобросовісного запозичення матеріалів. Дисертаційна робота Горбач В.В. виконана з дотриманням етичних норм і стандартів академічної доброчесності, що забезпечує її наукову цінність та підтверджує високий рівень професійної підготовки здобувачки.

Висновок про кількість наукових публікацій, повноту опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача

Результати дослідження, основні наукові положення та елементи наукової новизни, методичні підходи та висновки належним чином відображені у публікаціях здобувачки. За темою дисертаційної роботи опубліковано 18 наукових праць загальним обсягом 6,98 д.а. (з них 5,78 д.а. належать особисто автору). З них 1 – стаття опублікована в журналі, що індексується у наукометричній базі Web of Science Core Collection, 4 – статті опубліковані у фахових економічних журналах України, 13 – тез та матеріалів конференцій.

Представлені результати свідчать про повноту висвітлення наукових здобутків та підтверджують особистий внесок здобувачки у проведене дослідження. Кількість, обсяг та якість наукових публікацій є достатніми і надають авторові право на публічний захист дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, яка виконана на високому науковому рівні, слід вказати на деякі дискусійні положення та зауваження щодо дисертації:

1. У п. 1.1 (с. 32–45), де здійснено аналіз еволюції наукових підходів до формування низьковуглецевої економіки, доречне більш критичне їх осмислення та зіставлення з можливостями застосування у вітчизняних умовах, це підвищило б аналітичну цінність цього розділу.

2. На с. 34-35 наведено детальний виклад вчення про ноосферу і критерії її досягнення є цінним для контексту, але в поточному обсязі відсуває фокус від безпосереднього операційного змісту «низьковуглецевої економіки». Доцільно скоротити історичний екскурс до функції рамкового підрозділу.

3. У другому розділі (с. 135–148) проведено статистичний аналіз рівня розвитку низьковуглецевої економіки України. Водночас, частина таблиць і графіків базується на даних до 2020-21 років, що дещо знижує актуальність отриманих висновків. Використання новіших статистичних матеріалів дозволило б чіткіше відобразити сучасні тенденції в умовах воєнних викликів.

4. У п. 3.2 авторка пропонує організаційно-економічний механізм управління низьковуглецевим розвитком. Попри концептуальну завершеність поданого викладу, бракує деталізації практичної схеми реалізації. Доцільно було б доповнити її операційними компонентами: поетапною дорожньою картою з часовими горизонтами, орієнтовними бюджетами й джерелами фінансування за блоками, системою індикаторів результативності, а також регламентом моніторингу та періодичного перегляду. Така конкретизація підвищить прикладну цінність і керованість механізму та полегшить його впровадження на різних рівнях управління.

Усі наведені зауваження не зменшують загальної наукової цінності дисертації, але визначають напрями, у яких авторка могла б удосконалити дослідження.

Загальний висновок

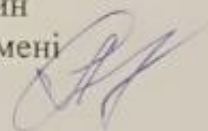
Дисертаційна робота Горбач Вікторії Віталіївни на тему «Організаційно-економічні засади розвитку низьковуглецевої економіки України» є завершеним науковим дослідженням, яке відзначається високим рівнем теоретичного обґрунтування та практичної спрямованості. Авторкою здійснено комплексне дослідження актуальних проблем становлення низьковуглецевої економіки, розкрито її сутність, систематизовано підходи до оцінювання рівня декарбонізації та обґрунтовано організаційно-економічні механізми її розвитку

в умовах України. Робота характеризується новизною та самостійністю виконання, містить теоретичні узагальнення і практичні рекомендації, що мають значну цінність для формування державної політики у сфері енергетичної безпеки, сталого розвитку та інтеграції України до європейського економічного простору. Висновки і рекомендації дисертації підтверджені аналітичними розрахунками, апробовані на наукових конференціях, опубліковані у фахових виданнях та підтверджені довідками про впровадження у практичну діяльність органів державного управління та закладів освіти.

Дисертаційна робота Горбач Вікторії Віталіївни на тему «Організаційно-економічні засади розвитку низьковуглецевої економіки України» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, із змінами від 21 вересня 2022 року № 341). Авторка дисертаційної роботи, Горбач Вікторія Віталіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин
Волинського національного університету імені
Лесі Українки

Ольга КОРНЕЛЮК

